

2.	«Die Verantwortung für die Entwicklung der Marke», betonte der Opel-Chef beim Amtsantritt 2001, «liegt in Rüsselsheim» [4]. Значення терміна «марка, фірмовий знак» відповідає своєму семантичному змісту.	In Deutschland wandelt sich die Einstellung zum Luxus, sagte Louis-Vuitton-Manager Schaus [5]. Первинне значення «зачислення, прийняття на роботу, налаштування» втрачилось і термін функціонує зі значенням «відношення»	Monsieur Schaus, Ihre Läden in Frankreich sollen bis Ende November eine -Stunde früher schließen, weil Ihre Werkstätten mit der Lieferung der Ware nicht nachkommen. Ist das nicht nur Marketing [5]. Економічне значення «збут, реалізація» набуло значення «система заходів»
% від загальної кількості фіксованих термінів маркетингу у ФТ			Разом
91,2%			100%
5,4%			3,4%

Висновки. Переважна більшість німецьких термінів маркетингу (91,2%) (див. табл.1) виявляють тенденцію до збереження свого термінологічного значення у всіх проаналізованих зразках. Приклади десемантизації фахових термінів маркетингу в різномісних текстах є незначними.

Література:

1. Гумовська І. М. Семантична трансформація юридичної термінології у структурі економічного дискурсу / І. М. Гумовська // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. – Том 13. – № 2. – Київ : КНЛУ, 2010. – С. 47– 52.
2. Рибачок С. М. Термінологічна лексика як засіб когезії англійського економічного тексту [Текст] : Дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / С. М. Рибачок. – Л. : Львівський національний ун-т ім. Івана Франка, 2004. – 213 с.
3. Baumann K.-D. Integrative Fachtextlinguistik / K.-D. Baumann. – Tübingen : G. Narr, 1992. – 266 S.
4. Blau statt Gelb. 27.11.2006. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.focus.de/auto/neuheiten/auto-blau-statt-gelb_aid_215847.html – Назва з екрану.
5. Die Deutschen entdecken die Freude am Luxus. 28.09.2010. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.zeit.de/wirtschaft/2010-09/vuitton> – Назва з екрану.
6. Discounter setzen Preise rauf. 12.11.2008. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.stern.de/familie/teure-lebensmittel-discounter-setzen-preise-rauf-597181.html> – Назва з екрану.
7. Hoffmann L. Vom Fachwort zum Fachtext / L. Hoffmann. – Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1988. – 265 S.
8. Meffert H. Marketing: Grundlagen marktorientierter Unternehmensführung: Konzepten, Instrumente, Praxisbeispiele, 9. Aufl. / H. Meffert. – Wiesbaden : Gabler Verlag, 2000. – 1472 S.
9. Turaj A. Fachtext-Linguistik: Was macht Fachtexte für Leienrezipienten so schwer verständlich / A. Turaj [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://linse.uni.due.de/linselinks_contao/index.php/katalogleser/items/3706.html

УДК 811.124*01

О. В. Галамага,

Київський національний університет ім. Т. Шевченка, м. Київ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ГЕНОЛОГІЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ САКРАЛЬНИХ ЛАТИНОМОВНИХ ТЕКСТІВ

Статтю присвячено проблемам сучасної генеології, зокрема, специфіці сакральних текстів як жанру мовної комунікації. Запропоновано класифікації сакральних текстів з опорою на можливі критерії їх упорядкування. Виявлено особливості сакрального тексту як культурно заангажованого явища. В процесі аналізу описано типології сакральних текстів, співвіднесених з їх модусом породження та сприйняття. З опертям на категорії сучасної прагматичної лінгвістики досліджено одну з класифікацій сакральних текстів. Зроблено спроби створити власну класифікацію з врахуванням таких критеріїв, як: сфера реалізації, стиль та мова написання, хронотоп, авторство, мотиви створення сакрального тексту, форму представлення. Зокрема виділено магичні (ритуальні) та релігійні (універсальні) сакральні тексти. Розмежовано поняття заговору (замовляння), наговору, прокляття.

Ключові слова: генеологія, класифікація, сакральний текст, замовляння, наговор, прокляття.

CERTAIN ASPECTS OF GENEALOGICAL CLASSIFICATION OF SACRED LATIN TEXTS

The article is devoted to problems of development of genealogy as special section of the theory of the literature which connected with research of literary genres. Features of the sacred text as culturally engaged phenomenon are investigated. The typology of the sacred texts is described in the course of the analysis correlated to their mode of generation and perception. One of classifications of sacred texts with a support on category of modern pragmatological linguistics is investigated. The attempts are made to create own classification taking in account such criteria as: sphere of realization, style and language of writing, chronotope, authorship, motives of creation of the sacred text, form. In particular it is distinguished magic (ritual) and religious (universal) sacred texts. In its turn, magic ritual texts were classified on existence / absence of ritual. As it is represented, ritual texts with no reference to the ritual to which household damnations as acts of speech communication belong, inscriptions on tables of damnations and literary damnations (author's texts), are not engaged objects of research, according to the distinct outlines of its borders. In this article different types of the Latin sacred texts are described. In particular it is specified features of relation of a certain type of the sacred text, the characteristic lexical expressions inherent in a concrete type of the sacred text are investigated. Examples of application of various sacred texts with historical evidences about them are given. Concepts plots, slander, a damnation are differentiated.

Key words: science of genre, classification, sacred text, spell, hex, malediction.

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ГЕНОЛОГИЧЕСКОЙ КЛАССИФИКАЦИИ САКРАЛЬНЫХ ЛАТИНОЯЗЫЧНЫХ ТЕКСТОВ

Статья посвящена проблемам современной генеологии, в частности, специфике сакральных текстов как жанра речевой коммуникации. Предложены классификации сакральных текстов с опорой на возможные критерии их упорядочения. Выведены особенности сакрального текста как культурно ангажированного явления. В процессе анализа

описано типології сакральних текстів, соотнесенних с их модусом порождения и восприятия. С опорой на категорию современной прагматической лингвистики исследована одна из классификаций сакральных текстов. Сделаны попытки создать собственную классификацию с учетом таких критериев, как: сфера реализации, стиль и язык написания, хронотоп, авторство, мотивы создания сакрального текста, форма представления. В частности выделено магические (ритуальные) и религиозные (универсальные) сакральные тексты. Разграничены понятия заговора, наговора, проклятия.

Ключевые слова: *генеология, классификация, сакральный текст, заговор, наговор, проклятие.*

Найдавніші сакральні тексти – це унікальні пам'ятки людської культури, що значною мірою визначають світогляд та світовідчуття цілих народів, їх системи цінностей та картини світу. Вони містять в собі інформацію про багатотисячлітній досвід людського буття, і, відповідно, є безцінним джерелом знань про особливості життя, традицій, культури певних етносів.

Сакральні тексти завжди були об'єктом міждисциплінарного наукового дослідження, внаслідок чого сакральний текст був і залишається предметом аналізу релігієзнавців, філософів, істориків, лінгвістів, психологів, культурологів, тощо. Проте генеологічний аспект вивчення сакральних текстів опрацьований ще недостатньо.

Об'єкт нашого дослідження – сакральність як лінгвістичний феномен. **Предмет** дослідження – генеологічний аспект сакральних латиномовних текстів. **Мета** – запропонувати універсальну жанрову класифікацію сакральних латиномовних текстів.

Насамперед звернімося до характеристики новітньої предметної ділянки у мовознавчій науці під назвою «генеологія», яка останнім часом оформилася в досить перспективний напрям антропоцентричної лінгвістики, що має паралельну номінацію – жанрознавство (генристика) [Арутюнова 1998; Барнет 1985; Бацевич 2003; 2005; Дементьев 2000; Дерпак 2005; Седов 1998, 2004; Шмельова 1995; Van Dijk 1990]. Проте у сучасній науці ще не досягнуто єдності в розумінні лінгвістичної природи жанрів.

Традиційно під генеологією (грец. γένος – рід і λόγος – вчення) розуміють розділ у теорії літератури, присвячений дослідженню літературних жанрів (родів, видів). Термін запропонував французький учений П. Ван Тіж в 30-ті ХХ ст. Генеологія – наука, котра своїми коренями сягає «Поетики» Аристотеля і є однією з найдавніших галузей теорії літератури. У класичному розумінні генеологія представлена в праці Н. Буало «Мистецтво поетичне» (1674). У ХХ ст. з появою змішаних жанрів змінився характер генеології. До сьогодні точаться дискусії з приводу того, який характер має сучасна генеологія: теоретичний чи історико-літературний.

Першим проблему жанрів мовлення у лінгвістичному вимірі порушив визначний філософ і філолог ХХ ст. М. М. Бахтін (1895–1975). Вчення про жанри мовлення складає один із аспектів бахтінської філософії мови, яка відбиває тільки один бік його цілісної концепції культури. У монографії «Проблема мовленнєвих жанрів» М. М. Бахтін розмежовує мовленнєве спілкування, висловлення як його одиницю і мову, що надає засоби для побудови висловлень [12].

Мовленнєвий жанр М. М. Бахтін визначав як категорію, що дозволяє пов'язати соціальну реальність із мовною реальністю. Жанри мовлення вчений називав «приводними ремнями від історії суспільства до історії мови» [12]. На сьогодні генеологічні виміри сакральних текстів ще не дістали достатнього науково-лінгвістичного висвітлення.

Такі дослідники, як В. Г. Адмоні, Н. Б. Мечковська, І. О. Кривелев, Т. Брукхардт неодноразово підкреслювали специфіку сакрального тексту як культурно заангажованого явища. За термінологією В. А. Кухаренко, сакральні тексти є закритими системами, тобто вони завершені, їх елементи не підлягають подальшому розвитку, вилученню або заміні. Це означає, що вони не можуть бути ані переглянуті, ані піддані подальшому розвитку: лише витлумачені [16].

Як зазначав Ш. Баллі ще у 1932 р., сакральні тексти на той час і досі ще залишаються поза проблемним полем сучасної лінгвістики: не запропоновані засади загальноприйнятої їх класифікації. Зрозуміло, що в основу типології текстів містичного характеру можуть бути покладені різноманітні критерії. Нижче представлена спроба розмежування містичних текстів¹ з опорою на поняття диктуму та модусу. Під диктумом Ш. Баллі розуміє «вираження судження про факт», або фактичний зміст висловлення, а під модусом – «різні відтінки почуття чи волі», або оцінка висловлення [11].

В аспекті типології текстів містичного характеру виявляють свою дієвість виділені Н. Д. Арутюновою класи модусів породження і сприйняття текстів, сформовані з опорою на концепцію, згідно з якою «ключ до семантики суб'єкта лежить у його предикатах». Важливими також слід уважати спосіб і форму втілення текстів. Із урахуванням цих критеріїв вчена виділяє низку модусів, релевантних для типології сакральних текстів:

1. Модус перцептивний.
2. Модус епістемічний (когнітивний, ментальний).
3. Модус емотивний.
4. Модус вольовий.
5. Модус втілення тексту: а) усний; б) писемний; в) друкований; г) комбінований, який суміщає знаки різних семіотичних систем.

6. Модус форми втілення тексту: а) монологічний; б) діалогічний; в) полілогічний [10].

З опорою на низку традиційних понять, а також категорій сучасної прагматично зорієнтованої лінгвістики, В. Е. Чернявська запропонувала класифікацію сакральних текстів на основі таких критеріїв:

- 1) основна (провідна) текстова функція;
- 2) тематичні особливості текстів;
- 3) спосіб (способи) представлення змісту зображуваного;
- 4) комунікативні ознаки текстів;
- 5) мовні засоби і категорії (лексичні, морфологічні, синтаксичні) втілення того чи того тексту [19].

Вважаємо, що вдаючись до власної класифікації латиномовних сакральних текстів, можна спиратися на різні критерії:

1. Сфера реалізації: побутові, любовні, медичні, воєнні, релігійні тексти.
2. Стиль, мова написання.
3. Хронотоп написання.
4. Авторство (його наявність або відсутність). Авторські тексти представлені у творах Овідія, Марціала, Секста Проперція, Апулея, Плавта, Вергілія, тощо.
5. Мотив використання.
6. Форма представлення: ритмовані / не ритмовані.
7. Наявність/відсутність ритуалу.

¹ Тут і надалі терміни «сакральний» та «містичний» використовуємо як синоніми.

З іншого боку, всі сакральні тексти за критерієм сфери їх використання можна поділити на дві групи:

- Магічні (ритуальні) тексти – закляття побутової магії для захисту, лікування від хвороби, привернення удачі, таблички проклять, а також тексти любовної магії: наговори, замовляння, привороту або присушки.
- Релігійні (універсальні) тексти, зокрема тексти військового характеру (закляття на полі бою), представлені у творах Тіта Лівія, Салюстія. Також слід додати до цих текстів тексти молитов до богів.

У свою чергу, магічні ритуальні тексти можуть бути класифікованими під кутом зору 6-ого критерія (наявність/відсутність ритуалу). Як видається, саме безритуальні тексти, до яких належать побутові прокльони як акти мовної комунікації, написи на табличках проклять та літературні прокльони (авторські тексти), є незаангажованим об'єктом дослідження з огляду на чітку окресленість його меж.

Якщо взяти до уваги номінативний аспект сакральних текстів, то виділяються наступні типи:

1. *Devotio* – прокляття, пожертва підземним богам.
2. *Deprecatio* – насилання прокльонів.
3. *Imprecatio* – прокляття, переважно написані родичами на надгробках, звернені до вбивці.
4. *Incantamentum* – закляття, магічна формула.
5. *Laminae ignorabiliter litterae* – таблички, вкриті невідомими письменами, які використовувались у ритуалах.
6. *Tabullae defixiones* – таблички проклять, надряпані на свинцевих пластинах.

Вважаємо за необхідне звернутися до детального опису кожного з видів античних латинських сакральних текстів.

Формули *devotiones* (відавання жертви підземним богам) не містили прямого звертання до конкретного божества, проте мали певну вербальну формулу: *nomen delatum est, hanc ostiam acceptam habeaset consumas* – ім'я зазначеного, прийми цей дар за бажаний і знищи його. Подібний вид сакральних текстів зустрічаємо у Тіта Лівія (*devotio decii consulis* – приречення на смерть десяти консулів), Корнелія Непота, Ціцерона, Апулея, істориків Светонія та Петронія.

Наговорі або *deprecatio deorum* – посвята богам (зустрічається у М.Туллія Ціцерона). Як показує сама етимологія, – це формула, за допомогою якої на певну особу накладається згубний гнів богів. Перші свідчення про наговорі, спрямований не на людей, зустрічаємо в Законах XII таблиць² (*nequis alienos fructus excantassit* – чаклуванням перенести плоди з чужої землі на свою).

Інший вид посвяти богам – приворот, відрізнявся від наговору. Спільним для них є те, що певна особа піддається впливу божества, але при наговорі – це згубний вплив, а при привороті – примус однієї особи покохати іншу. Спільним для замовлянь, наговорів та приворотів є звертання до підземних богів: *Dis pater*³ (батько Діт), до Геї-матері Землі (*Mater genuit, mater recepit* – мати породила, мати прийме), до Персефони (цариці підземного світу), до Гекати (покровительки нечисті, чаклунства та ворожін) та до Кори (божества помсти та смерті). Звертання до дрібних божеств – Манів (*dii Manes*⁴) мало досить суперечливий характер, оскільки не виключалася можливість впливу цих божеств на живих людей. Мани намагалися привернути до себе душі живих, залякували, викликаючи хворобу чи навіть смерть. Лише іноді звертання до Манів вживається в прокляттях (*imprecationes*), спрямованих на особу, на яку насилаються найстрашніші тортури чи смерть [17].

Сакральні тексти *imprecationes* писалися родичами померлих від насильницької смерті. Написи розміщували на надгробках з чіткою вказівкою на вид смерті, що було досить рідким явищем для римлян. Прокляття стосувалися тих, хто міг порушити цілісність гробниці, а також тих, хто жорстоко знущався над померлим за життя чи вбив його: *Quisquis eum laesit, sic cum suis valeat* – Всякий, хто її (могилу) пошкодить, так сам нехай і буде здоровий. Проте такі написи часто несуть позитивний характер: *Si quis hoc monumentum post habitum meum vendere vel donare volverit inferet aerario populi**hs l.m.n.* – Якщо хтось цей надгробок після мого стану захотів продати чи віддати, нехай віднесе мідяки народу....

Incantamentum (від лат. *canere* – співати) – замовляння або магічна формула, що спочатку служила поясненням до ритуалу. При аналізі етимології терміна було виявлено кореневу спорідненість лексем *incantamentum* (за римським комедіографом Т. Макцієм Плавтом – закляття, магічна формула), *canere* – співати, *carmen* – пісня, закляття. Приклад знаходимо у римського поета Вергілія: *Carminibus solvere mentes* – звільняти закляттям душу [6, IV, 487]; *carminibus Circe socios mutavit Ulixi* – закляттями Цірцея перетворила товаришів Одисея [7, VIII, 69-71].

Таким чином, можна припустити, що перші закляття виконувалися співом. Як зазначає французький історик Н.-Д. Фюстель де Куланж, в давньому замовлянні не можна було змінювати жодного слова, а особливо ритму, інакше втрачалася його магічна сила. Н.Ф. Познанський, досліджуючи історію слов'янських замовлянь, пише: «За свідченнями Ціцерона, греки та римляни досить турботливо зберігали давні мотиви та наспіви (*antiquum vocum servare modum*). Теофраст зазначав, що подагру лікували за допомогою закляття та гри на флейті, тобто ритм відігравав магічну роль, а в синкретичних чарах слово тісно пов'язане з ритмом» [17].

У Римі, внаслідок впливу різних вірувань та забобонів, досить часто почали використовувати *laminae ignorabiliter litterae* – таблички з невідомими письменами, що служили засобом як наговору, так і привороту. Це підтверджує і ранньохристиянський латинськомовний письменник Арнобій, зазначаючи, що в його часи Псілли та Марси (заклинателі змій, міфічні жителі Лівії та Нижньої Італії) продавали подібні таблички, що служили замовляннями від смертоносних ударів та отруйних укусів змій [18].

Римський письменник Луцій Апулей (124 р. н. е.) у романі «Метаморфози» описав ритуал любоного привороту з використанням таких «табличок»: *Priusque apparatu solito instruit feralem officinam, omne genus aromatis, ignorabiliter lamminis litteratis et in felicitum navium durantibus damnis<repletam>, defletorum, sepulcorum etiam, cadaverum expositis multis admodum membris...* [1, III, 17]. – Спершу вона виставляє звично приготоване для згубного заняття, всякого роду аромати, таблички з невідомими письменами і вцілілі уламки кораблів, розкладені у великій кількості частини оплаканих та навіть похованих мерців, їхні кінцівки...

Останнім різновидом сакральних текстів є написи на *tabullae defixiones*⁵, – табличках проклять, що існували в античному світі з V ст. до н. е. Першим матеріалом для створення написів на табличках проклять був свинець та його сплави (з оловом чи міддю). Рідше використовувалися інші матеріали – глина, папірус, мідь, віск, слюда, мармур, селеніт. Очевидно, що перевага надавалася саме свинцю через його дешевизну, доступність та легкість маніпуляцій (зручність письма,

² XII таблиць (лат. Duodecim tabularum) 451- 450 р. до н. е. кодифікація державного закону від народу (lex publica) у Стародавньому Римі, які регулювали практично всі галузі життя.

³ Батько Діт – римський бог, що прирівнювався до грецького Плутона, іноді до Гермеса – хтонічного бога-провідника мертвих душ.

⁴ Dii Manes – божества підземного світу чи духи померлих родичів, покровителів роду.

⁵ Tabullae defixiones – таблички проклять, які створювалися у вигляді свинцевих пластинок, тонких і довгих, що дозволяло скручувати її в циліндр, і в такому вигляді підкладати до могили, складати в глиняний посуд чи просто заховати.

надання потрібної форми чи скручування). Свинець в античній натурфілософії вважався металом Сатурна, а тому асоціювався із загробним світом та смертю.

Деякі якості свинцю можна було побажати для своїх ворогів (*similia similibus* – подібному подібне – одна із стандартних формул проклять), наприклад, щоб людина стала тяжкою, як свинець, чи нікчемною і холодною, як метал: *Frigidum enim, grave, cinereum et quasi mortis pallore suffusum Saturni metallum...* [2, XLIX] – *Холодний, навіть тяжкий, сірий і ніби по-мертвому блідий, вилитий Сатурном метал* [15, с. 12].

Таблички підкладали покійникам в могили, або вкладали у праву руку через те, що їх душі ще деякий час залишалися підв'язаними до могили, і ще довго залишалися злими через раптову смерть. Таким чином, гнів мертвих можна було використати якнайефективніше [5, с. 56–57]. Існують свідчення історика Тацита (50 – 120 р. н.е.) та Діона Кассія про те, що таблички заривалися в будь-яку могилу з метою негативного впливу на живу людину [4, II, 69].

На *tabullae defixiones* могли писатися і любовні привороти і, якщо необхідно було водночас і нейтралізувати суперника (як помста за зраду чи погрози за відмову в коханні), і завоювати прихильність об'єкта любовних зазіхань. Подібний приклад зустрічаємо у творах римських поетів Вергілія (70 р. до н. е. – 19 р. до н. е.) та Марціала (бл. 40 р. – 105 р. н. е.):

Limus ut hic durescit et haec ut cera liquescit

Uno eodemque igni, sic nostro Daphnis amore [7, VIII, 80–81]. – *Як глина ця затверділа, так і віск розплавиться у вогні, так і любов нашого Дафніса.*

Non amet hanc vitam quisquis me non amat, opto,

Vivat et urbanis albus in officiis [3, I, 55] – *Той, хто мене не любить, нехай в житті нікого не полюбить. Бажаю, щоб він жив марно.*

Цікавим в дослідженні проклять, та й взагалі всіх магічних формул, є мотиви, які спонукали до їх створення. Якщо, наприклад, для любовного привороту існує мотив зради, то для інших – здійснення вбивств, що спонукало родичів до помсти, та дрібних злочинів, таких, як крадіжки. Прокляття наносилися на спеціальні таблички, які вивішувалися на зовнішній стороні храму. Для досягнення цілей такі таблички повинні були містити детальну вказівку на провину певної особи з тією метою, щоб ця особа, впізнавши в описі себе, покvapилася, остерегаючись згубного впливу богів, виправити свою помилку або визнати свою провину: наклеп на когось, присвоєння чийсь власності, борг, тощо.

Отже, дослідження можливостей генологічної класифікації сакральних текстів виявило низку критеріїв, релевантних для їх поділу. Всі сакральні тексти за критерієм сфери їх використання було поділено на магічні та релігійні. Інші класифікації можуть спиратися на найрізноманітніші критерії: зміст, стиль, мову та хронотоп написання, авторство (його наявність або відсутність), мету та мотив використання, форму представлення, наявність/ відсутність ритуалу. Залежно від призначення сакральних текстів було чітко розмежовано поняття замовляння, наговору та привороту.

Література:

1. Apuleius. *Metamorphoses* [Електронний ресурс] / L. Apuleius // The Latin Library. – Режим доступу : <http://www.thelatinlibrary.com/apuleius.html>
2. A. Audolent. *Defixionum tabellae...* // Auguste Audolent // Fontemoing, 1904. – 568 с.
3. M. Valerius Martialis. *Epigrammaton libri* [Електронний ресурс] / Marcus Valerius Martialis // The Latin Library. – Режим доступу : <http://www.thelatinlibrary.com/martial.html>
4. P. Cornelius Tacitus. *Annales* [Електронний ресурс] / Publius Cornelius Tacitus // The Latin Library. – Режим доступу : <http://www.thelatinlibrary.com/tac.html>
5. Q. Sept. Florens Tertullianus. *De anima* [Електронний ресурс] / Quintus Septimius Florens Tertullianus // Encyclopædia Britannica – Режим доступу : <http://www.britannica.com/biography/Tertullian>
6. P. Vergilius Maro. *Aeneid* [Електронний ресурс] / Publius Vergilius Maro // The Latin Library. – Режим доступу : <http://www.thelatinlibrary.com/verg.html>
7. P. Vergilius Maro. *Eclogues* [Електронний ресурс] / Publius Vergilius Maro // The Latin Library. – Режим доступу : <http://www.thelatinlibrary.com/verg.html>
8. Адмони В. Г. Система форм речового висказування / Владимир Григорьевич Адмони. – СПб. : РАН Ин-т лингв. исслед, 1994. – 153 с.
9. Алпатов В. М. Вопросы лингвистики в работах М.М. Бахтина 40–60-х годов / Владимир Михайлович Алпатов // Вопросы языкознания. – 2001. – № 6. – С. 123–137.
10. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Нина Давидовна Арутюнова. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 896 с.
11. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Шарль Балли. – М. : Изд-во иностр. лит., 1955. – 416 с.
12. Бахтин М.М. Собрание сочинений : в 7 т. / Михаил Михайлович Бахтин. – М. : Русские слова-ри, 1996. – Т. 5 : Проблема речевых жанров. – С. 159–206.
13. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи / Флорій Сергійович Бацевич. – Львів : ПАІС, 2005. – 264 с.
14. Иванова Р. А. Сакральный текст как особый тип специального текста / Р. А. Иванова // *Lingua mobilis*: Научный журнал. Вып. № 1(15) // – Челябинск : Челябинский государственный университет, 2009. – с. 51-55.
15. Кагаров Е. Г. / Кагаров Е. Г. Греческие таблички с проклятиями / Греческия таблички сь проклятиями. – Х. : Типография Г. П. Радовильского, 1918.
16. Кухаренко В.А. Интерпретация текста: підруч. для студ. старш. курсів філол. спец./ Валерія Андріївна Кухаренко. – 3-е вид. – В. : Нова книга, 2004. – 261 с.
17. Познанский Н. Ф., Капица Ф. С. Заговоры: Опыт исследования заговорных формул / Николай Федорович Познанский, Фёдор Сергеевич Капица. – М. : Индрик, 1995. – 352 с.
18. Помяловский И. В. Эпиграфические этюды/Иван Васильевич Помяловский. – СПб., 1873.
19. Чернявская В. Е. Лингвистика текста: Поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность / Валерия Евгеньевна Чернявская. – М. : Либроком, 2009. – 248 с.